

ולכאורה היה מקום לחילוק אחר; פסול פיגול שונה הואיל ו'מרציין לפיגולין', לכך הזריקה חשובה להוציא מידי מעילה, משא"כ שאר פסולים, אין הזריקה מועילה בהם כלום. (וסברה זו מבוארת בגמרא בראש הפרק, בצריכות בבות דמתניתין. ומשמע שם שהיא סברה לחלק בין דאורייתא. וגם התוס' (ג: ד"ה אמר) בארו בסברה זו דברי רב גידל, שזאת בא להשמיענו, שבפיגול דוקא סלקא דעתין שהועילה הזריקה להוציא מידי מעילה משום דמרציין לפגולין). ואכן תמה הגרעק"א ז"ל מדוע הגמרא לא נקטה חילוק זה. ונשאר ב'צע"ג'.

ויש לומר שנראה היה לגמרא שיש להשוות בין פסול 'לן' לפסול 'מחשבת לינה' דהיינו פיגול, ואם יש מעילה בלן, ימעלו גם במחשבת לינה. ולכך הוצרך לחלק בין פסול ממשי ובין פסול מחשבה. אבל שאר פסולים – ודאי לא היה צד בגמרא להשוותם לפסול פיגול (עפ"י קרן אורה).

כלומר, בשאר פסולים וכן בהלנה, המעילה אכן מדאורייתא מפני שלא הועילה הזריקה כלום, ובפיגול סלקא דעתין להשוות לן וימעלו עכ"פ מדרבנן, קמ"ל לחלק.

לפי זה נראה שפסול 'שלא לשמה' בחטאת, יהא דינו כהלנה וכשאר פסולים, הגם שהוא פסול מחשבה – כי רק פסול פיגול מוציא מידי מעילה משום הריצוי שיש בו [ואולם מחשבת 'חוץ למקומו' הוקשה ל'חוץ לזמנו' אעפ"י שאין בה 'ריצוי']. ואכן כך כתב בחזון איש (עמ' 354 סק"ג), ובאר הטעם, לפי שב'שלא לשמה' נחשבת הזריקה עצמה בפסול, שלא כמחשבת פיגול שהזריקה טובה אלא שפסול הפיגול מעכב, ופסול זה הוא רק במחשבה. ונראה לפרש טעמו כאמור, שפיגול שונה כיון שהזריקה 'מרצה', שלא כבשאר פסולים.

אך יתכן לפרש דבריו באופן אחר; שנקט שמחשבת 'שלא לשמה' אינה בגדר מחשבה הפוסלת, אלא העדר וחסרון ב'לשמה' שבקרבן, ונמצא שיש חסרון בעצם מעשה הזריקה, וכפסול שע"י מעשה הוא. וכבר דנו אחרונים בשאלה זו, שיש שנקטו ש'שלא לשמה' הוא בגדר מחשבה הפוסלת, כמחשבת פיגול (כמבואר בנבחים ג ד).

ובספר 'חדושים ובאורים' נקט שפסול 'שלא לשמה' בחטאת דומה לפסול פיגול ומוציא מידי מעילה – אם לא ננקוט כרב גידל.

דף ה

תנן, ואיזו היא שלא היתה לה שעת הכושר לכהנים, שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקבלו פסולין וזרקו את דמה. היכי דמי אילימא דזרקוהו פסולין וקבלוהו פסולין, למה לי עד דאיכא תרתין?... מ'נשחטה חוץ לזמנה... אינו מדייק למה לי לאשמעינן, הלא אפילו אם נשחטה בהכשר מועלים כל שנפסלה בקבלה או בזריקה – כי י"ל 'לא זו אף זו קתני', לא רק כשנפסלה בשחיטה אלא אפילו היתה השחיטה בהכשר מועלים, אבל ב'קבלו פסולין וזרקו את דמה' אין לומר לא זו אף זו כיון שהוא דיבור אחד, ואין לומר כן אלא בשתי בבות (כנ"פ עפ"י התוס').

וכ"כ התוס' בקדושין מא. (ד"ה האיש) שאין לומר 'לא זו אף זו' בשתי תיבות אלא בשתי בבות. וע' גם במהרש"א כתובות נו. על תד"ה שתיים ושלש. ובוה מיושבים דברי הגמרא בכורות כט: 'השתא צמר מלובן לא זבינן צואי מיבעיא... ופרשו המשנה שלא כפשוטה, ולא אמרו לא זו אף זו.

ויש להעיר מדברי התוס' בערכין כט: (ד"ה גרה) שהגמ' היתה יכולה לפרש 'גרה או הוברה' דקתני, בלא זו אף זו. ושמא י"ל ששם דומה לשתי בבות כי האו' מחלק, משא"כ 'בו ובשלו' דקדושין או 'קבלו פסולין וזרקו' דהכא, אין שייך בזה לא זו אף זו.

וכע"ז יש לומר בדברי התוס' בתמורה (יז: ד"ה לא) גבי 'ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם' – ש"ל 'לא זו אף זו' מפני אריכות הדברים, ודומה לתרי בבי. וכן יש לפרש דברי רבנו תם (בתוס' ב"מ עט: ד"ה השתא) שנקט ששייך לומר לא זו אף זו באפילו מעוברת אפילו מניקה' והתוס' הקשו מ'מפנין ארבע וחמש קופות' מדוע אין אומרים לא זו אף זו, ולהאמור יש חילוק, שה'אפילו'

מחלקם כשני משפטים, משא"כ ב'ארבע וחמש'. [אמנם מהתוס' שהקשו נראה שסוברים לומר 'לא זו אף זו' בשתי מלים, כאשר העיר המקנה רפ"ב דקדושין].

[בספר באר שבע (הוריות ב. ד"ה על פיהם) פירש טעם התוס' לחלק בין בבא אחת לשתיים, שבשתי בבות י"ל חדא חדא שמעינהו ותנינהו משא"כ בבבא אחת אין שייך לומר כן שהרי שמען כולן בתוך כדי דיבור. ולפי האמור שאף בדיבור אחד אם יש תיבה מפסקת וכד' אומרים 'לא זו אף זו', אין מתישב טעמו שהרי סוף סוף דיבור אחד הוא. ונראה לפרש טעם אחר, שצורת 'לא זו אף זו' נאמרת כדי להדגיש את החידוש, ועל כן מסתבר שזוהו רק כאשר עושה לחידוש משפט לעצמו אבל באותו משפט אין מודגש החידוש בתוספת מלה, ועל כן ראוי לו לומר החידוש בלבד ולמה נקט הדבר הפשוט.

ועכ"פ מובן שב'זו ואצ"ל זו' אומרים גם בבבא אחת (כמו שהביא בבאר שבע שם מהתוס' בשבועות), כי שם אין בא להשמיענו חידוש ולא חש לדקדק בסדר הדברים].

אך קשה מהמשנה בפסחים לט. 'לא שלוקין ולא מבושלין' ובתוס' שם בסע"ב – משמע לכאורה שאומרים 'לא זו אף זו' גם בחד בבא. ושמה גם כאן 'לא לא' פלגינהו. ועוד י"ל ששנה מבושלין אגב שלוקין הואיל ושנויים ביחד במקום אחר (כמו שהביאו התוס'), וכמו שאמר רב יוסף בסוגיתנו שאין לדייק קבלו וזרקו דלאו דוקא הוא, ואף רב אסי לא נחלק אלא משום ששנה כן בשני מקומות, ו"מ"מ דייקו התוס' שם שלוקו הוא בישול יתר ולא פחות, כי אין מסתבר לומר לאו דוקא הוא אם כבר השמיענו את המחודש יותר], משא"כ 'בו ובשלוהו' אין לומר ששנה שלוחו אגב בו, שהרי לא הוצרך לומר 'בו' אלא משום 'שלוהו' וא"כ יאמר רק שלוחו.

'אשר יזה מדמה – ולא שכבר הוזה'. ע' במובא בזבחים לה: בשם הגר"ח.

(ע"ב) 'אלא לעולם דמעילה דוקא והא קמ"ל דפסול עושה שיריים, אע"ג דקיבל פסול וזרק וקיבל כשר וזרק לאו כלום היא...' לפרש"י הדיוק נשאר בעינו לפי המסקנא, שדוקא אם קבלו פסולים יש בו מעילה אבל אם קבלו כשרים – יצא מידי מעילה. ואכן נקט הסמ"ג (עשין רי) להלכה שהתיר זריקה שנינו.

ואילו לפירוש התוס' נדחה הדיוק, כי יש לפרש שקבלוהו וזרקוהו פסולים, וזה ששנה את שניהם – להשמיענו שפסול עושה שיריים, כלומר דוקא משום שקיבלו וזרקו פסולים ושוב אין בו היתר לעולם, שהרי לא תועיל עתה קבלת כשר – יש בו מעילה, אבל אם לא זרקו פסולים – יש תקנה בקבלת כשר שנית מצואר הבהמה.

ופירוש זה תואם עם פסק הרמב"ם (מעילה ג, א) שהתיר אכילה שנינו כר' יוחנן [ופסק כן מפני שכך מורים כל פשטי המשניות, שהזריקה היא הקובעת לענין מעילה. לקוטי הלכות].

[ונראה מדברי הרמב"ם שמפרש שמדובר במשנה כשקיבלו פסולים וזרקו ואחר כך חזר הכשר וקיבל וזרק – ולכן נקט התנא קבלוהו פסולין וזרקוהו פסולין, כי רק משום שקבלו וגם זרקו פסולים – מועילין בו, שמעתה אין זריקת הכשר כלום, אבל בקבלה בלבד יצא הפשר מידי מעילה בקבלת הכשר וזריקתו. אלא שיש לדייק מדברי הרמב"ם (פסוה"מ א, כח; יד, ב; ב, י), שאפילו בקבלה בלבד של הפסול, אין תקנה לקרבן אם יחזור כשר ויקבל ויזרוק. ואעפ"כ נראה לומר שלענין מעילה שונה, שאעפ"י שהקרבן פסול, אין זה נחשב כפסול בגופו של קרבן, שלא כאשר סוגי הפסולים, ותועיל מעתה קבלת וזריקת הכשר להוציאו מידי מעילה, [וכדוגמת פסול 'יוצא' שמועלת הזריקה להוציא מידי מעילה, אעפ"י שהיוצא נפסל]. אבל אם גם נזרק הדם ע"י הפסול – שוב לא יחול שם 'זריקה' כשרה בקרבן, ולא יצא הפשר מידי מעילה (עפ"י אבי עזרי פסוה"מ א, כח).

והכסף-משנה (א, כח) נקט בדעת הרמב"ם שקבלת הפסול לבדה אינה עושה שיריים אלא אם זרק. וכן נקט החזו"ן-איש (זבחים ט, ד ה).

כבר תמה הגרעק"א על קושיית רש"י (בד"ה ה"ג הא קמ"ל) ממשנת זבחים, והלא שם לא הוזכר זריקת פסולים אלא קבלה בלבד – והיה נראה מזה שרש"י נקט שגם בקבלה בלבד פסול עושה שיריים, וכשיטת הרמב"ם אליבא דהאבי-עזרי.

'אין לך דבר שיעשה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו – הואיל ומרצין לפיגולין'. לכאורה משמע שטעם החילוק בין פסול זה לשאר פסולים הוא שעבודה במחשבת פיגול שם 'עבודה' עליה, שהרי צריך שתהא בה 'הרצאה' והקרבת כל המתירין בהכשר, שלא כבשאר פסולים. וכן נראה לכאורה מלשון רש"י. ולפי זה אם חשב מחשבת 'שלא לשמה' הפוסלת (כגון בחטאת) – יש תקנה בקבלת הכשר, שהרי מחשבת 'שלא לשמה' דומה לענין זה לכל שאר הפסולים ולא למחשבת חוץ לזמנו. אך אפשר לומר (כמו שיש לדייק מרבנו גרשום), שאם שחט או קבל או הלך שלא לשמה, וזרק בשתיקה – נחשבת עצם הזריקה ככשרה אלא שדבר אחר גרם ליפסול, הלכך אי אפשר לחזור ולעשות שוב אותה עבודה.

ובספר שפת אמת דן בדבר, וצייד בתחילה לומר שכל פסול מחשבה עושה 'שיריים', כי המעשה כשלעצמו הוא כשר אלא שדבר אחר גרם לו להפסול. ואמנם בפשוטו משמע שאף ב'שלא לשמה' אין מועיל שיחזור הכשר ויזרוק, אם כי צריך באור מדוע הגמרא לא הזכירה זאת (עפ"י אבי עזרי פסוה"מ יד, ב). אם ננקוט כמו שצייד בשפ"א שכל פסול מחשבה עושה שיריים, אין מובן מדוע נקטו בגמרא הטעם 'הואיל ומרצה לפיגולין', כמו שהרגיש בזה השפ"א. ואולם אם נחלק בין חישוב בוריקה עצמה, או בעבודה אחרת, כנוכר, מובן שהוצרכו לטעם זה לומר שאפילו חישוב 'חוץ לזמנו' בוריקה – עושה שיריים.

ואולם יתכן טעם נוסף שמחשבת 'שלא לשמה' עושה שיריים, ואפילו חשב בוריקה עצמה – לפי שאינו פוסל בכל הזבחים, והרי זה כטמא שעושה שיריים לפי שכשר בציבור. ולפי זה לא קשה מדוע הוצרכו לטעם 'הואיל ומרצין לפיגולין' שהרי מחשבת הזמן והמקום אין להם הכשר במקום אחר. שו"ר סברה זו בחו"א (זבחים ט, ד ה). וכתב שם שטמא שחשב שלא לשמה – עושה שיריים, לפי שאין זו מחשבה הפוגמת בעצם המעשה.

'תא שמע, הפיגול לעולם מועלין בו. לאו דלא זרק, ושמע מינה היתר זריקה שנינו. לא, זרקה, ומאי לעולם – הא קא משמע לן כדרב גידל...'. נראה שהמקשה נקט דלא כרב גידל אלא זריקת פיגול מוציאה מידי מעילה, ואם כן ודאי מדובר כאן קודם שזרק, והרי משמע שאם לא פיגול יצא הבשר מידי מעילה, שהרי נראה לזריקה ו'היתר זריקה שנינו'. ואולם כיון שפיגול בשחיטה הרי לא היה הדם עומד להיזרק כיון שאסור לזרוק, על כן לא יצא מידי מעילה. ומתריך לא כי אלא התר אכילה שנינו, וכדרב גידל שאין זריקת פיגול מוציאה מידי מעילה, אבל בכשר – מוציאה הזריקה מידי מעילה (שפת אמת).

דף ו

'... כיצד לן לפני זריקה מועלין בו, לאחר זריקה אין מועלין'. רש"י מפרש שבשני המקרים מדובר שהדם לן לפני שנזרק על המזבח; והחלוקה היא שאם אכל מהבשר קודם זריקת הדם – מעל, ואם אכל לאחר שנזרק הדם על המזבח שלא כדין – לא מעל. וכתב רש"י על פי זה שרבי שמעון סובר זריקת לן מוציאה מידי מעילה [ודלא כהברייתא דלעיל ד:]. וכך צריך לפסק לפי"ז: 'לן; – (אכל) לפני זריקה מועלין, (אכל) לאחר זריקה אין מועלין'.